

Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
СУДОВОЇ ЕКСПЕРТОЛОГІЇ,
КРИМІНАЛІСТИКИ
ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ**

**Current Issues of Forensic Expertology,
Criminalistics and Criminal Procedure**

**Матеріали V міжнародної
науково-практичної конференції
(Київ, 21 грудня 2023 року)**

**Materials of the V International
Scientific and Practical Conference
(Kyiv, December 21, 2023)**

Київ
Видавництво Ліра-К
2023

УДК 343.98
А 43

*Конференцію зареєстровано
Українським інститутом науково-технічної експертизи та інформації
(посвідчення № 402 від 11.10.2023 р.)*

А 43 **Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу:** матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21 грудня 2023 р.) / за заг. ред. Н. В. Нестор; уклад.: А. О. Полянський, О. В. Баулін, Ю. О. Мазниченко, Н. А. Гаврилюк, Ю. Б. Форіс; Міністерство юстиції України. Київський науково-дослідний інститут судових експертиз. Київ, 2023. 562 с.
ISBN 978-617-520-718-5

Видання містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу”, що відбулася 21 грудня 2023 року в м. Києві.

Розраховано на працівників судових, правоохоронних органів, установ судової експертизи, викладачів, аспірантів, ад’юнктів та докторантів вищих навчальних закладів.

*Матеріали конференції подаються в авторській редакції.
Відповідальність за достовірність фактів, статистичних даних,
точність викладеного матеріалу покладається на авторів.*

УДК 343.98

ISBN 978-617-520-718-5

© Київський науково-дослідний
інститут судових експертиз, 2023
© Міністерство юстиції України, 2023

ЗМІСТ

Вітальне слово	14
Bettels K. ICCAP – International cold case analyses. The learning format of Authentic learning in the field of tension between classroom and crime scene	16
Cisleanu A-M. V., Cataraga O. S. Environmental damage caused by wars	17
Dobrin G. The significant variability of firing marks on primers of a pistol ammunition	23
Henwood B. Recovery of obliterated serial numbers and markings from small arms and light weapons using a non-destructive technique	25
Komandyrov O. Implementation of the use of the CESMM4 (Civil Engineering Standard Method of Measurement) in forensic construction expertise in Ukraine	27
Krupicka E. Artificial images: a new challenge for image forensics?	32
Mitrofan A., Enache P.-F. Establishing the sequence of the writing ink on the substrate when there is no trace crossing experimental case	33
Nauer M. A. A historical case: how to bring light in the chaos of handwriting data by numerics	34
Nikolaichuk T. V., Bila A. V. Legal education as a component of the state's image in the conditions of European integration.....	35
Olckers A. AFSA: the need for international collaboration	38
Pasko R., Terenchuk S. Implementation of artificial intelligence technology in the process of execution of building-technical expertise	39
Zuba D. The use of artificial intelligence in forensic science – an analysis of opportunities and threats	44

Авекін Є. В. Визначення швидкості транспортного засобу в момент удару за показаннями спідометра.....	45
Амеліна А. С. Особливості використання спеціальних знань у кримінальному провадженні при розслідуванні ухилення від сплати податків, зборів.....	49
Ананьїн О. В. Сучасні засоби захисту ідентифікаційних документів країн ЄС.....	52
Андрушко О. В. Система юридичної відповідальності судових експертів	54
Антонюк П. Є., Сорока І. В. Спеціальні знання у кримінальному провадженні: зміст, сутність та правова природа	59
Арефіна Н. М. Актуальність використання спеціальних психологічних знань при розслідуванні злочинів проти моральних засад суспільства в умовах сьогодення	63
Бабченко А. В., Воронов Є. А. Роль біологічної криміналістики у вирішенні сучасних судових справ в Україні	67
Бандурко В. В. Експерт в судовому процесі.....	70
Баранов П. М., Сливна О. В., Черниш Л. П. До питання експертної оцінки бурштина-сирця та виробів з нього.....	75
Баулін О. В. Актуальні проблеми здійснення кримінально-процесуальної діяльності.....	79
Бессонов О. В. Перспективи використання штучного інтелекту для прогнозування рішень під час судового розгляду кримінальних справ	83
Борзов О. П., Леоненко Н. С. Тютюн та різні форми його вживання	87
Борис О. П. Безпека життєдіяльності в особливий період	90
Бортнік Ю. Б. Дослідження мобільних пристроїв за допомогою криміналістичного комплексу MSAB	94

Бортун М. І. Діяльність прокурора у кримінальному провадженні	97
Брайло Ю. І., Кисла Н. В. Урахування прагматики графем у судовій лінгвістичній (семантико-текстуальній) експертизі	102
Братішко Н. А. Криміналістична фотографія та її значення для розслідування кримінальних правопорушень	106
Будзієвський М. Ю. Вдосконалення законодавства до сучасної експертної реальності в судовій почеркознавчій експертизі	110
Виборнов О. Г. Базові підходи у виборі методів скринінгу при проведенні хімічних досліджень з виявлення речовин-агентів хімічної зброї	114
Возний В. С. Питання достовірності та достатності зразків для порівняльного дослідження під час проведення судово-почеркознавчої експертизи.....	117
Возняк В. С. Комбінація тонкошарової хроматографії у поєднанні з ІЧ-спектрометром.....	121
Воробйова Я. М. Фонетичний аналіз як один із основних методів ідентифікаційного дослідження усного мовлення мовознавчими методами при проведенні експертизи відео-, звукозапису.....	125
Воробчак О. А. Відмежування делегування процесуальних повноважень від суміжних категорій кримінального процесуального права	128
Галаган С. О. Особливості взаємодії органів досудового розслідування України з правоохоронними органами інших країн під час розслідування кримінальних правопорушень	131
Герасименко І. В. Перспективи запровадження штучного інтелекту та машинного навчання в галузі судової експертизи	136
Голікова О. В. Особливості проведення порівняльного дослідження вихідних текстів/кодів комп'ютерних програм із метою встановлення фактів запозичення	140

Горішній Є. І., Міняйло А. А., Дмитренко Л. А. Оцінка шкоди, завданої довкіллю внаслідок руйнування та пошкодження паливної інфраструктури України під час агресії рф.....	144
Гриненко І. М., Проскура К. П. Резерв сумнівних боргів: як впливає на доходи та витрати підприємства та чи може вважатись збитками.....	148
Гришко К. А. Актуальні питання трасологічного дослідження орденів	152
Губенко І. В. Сорти рослин як об'єкти судової експертизи у сфері інтелектуальної власності	156
Давиденко Д. О., Костенко Ю. О. Особливості здійснення підготовки судового експерта в умовах воєнного стану	160
Добкіна К. Р., Мусяченко А. В. Деякі актуальні аспекти психолого-психіатричної експертизи в умовах повномасштабної російської агресії.....	162
Єгорова Т. М. Дискурсивний аналіз у контексті проведення комплексної психолого-лінгвістичної експертизи	165
Жеребко О. І. Інформація як криміналістичний об'єкт	169
Журавльова М. О. Психологічне дослідження зображень, що містять ознаки пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії російської федерації як держави-терориста проти України	173
Журавльова М. О., Рудакова В. Ю. Щодо доцільності ознайомлення психолога з матеріалами кримінального провадження до опитування дитини	177
Загнітко А. П. Лінгвоекспертна діагностика інформаційно-пропагандистських маніпулятивних тактик в умовах гібридної війни	181
Зарицький О. В., Голікова О. В. Організація проведення досліджень з ідентифікації особи за ознаками зовнішності стосовно військовополонених та осіб, зниклих за особливих обставин	185

Калгасв Х. Ш.

Використання енергодисперсійного рентгенофлуоресцентного аналізу при діагностуванні імітацій дорогоцінних та напівдорогоцінних каменів 189

Кісіль Н. В.

Окремі аспекти проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності, що потребують застосування комплексу спеціальних знань 194

Коваленко А. В.

Особливості проведення огляду веб-ресурсів як різновиду огляду комп'ютерних даних..... 199

Коваленко О. О.

Особливості участі спеціаліста в обшуку, метою якого є відшукування зброї, вибухових пристроїв і вибухових речовин 202

Козак І. В.

Ідентифікаційні дослідження голосу та усного мовлення технічними методами в умовах відмінності мови спілкування у рамках проведення експертизи відео-, звукозапису 207

Коломицев В. В.

Особливості підготовки експертів відео-, звукозапису за напрямком мовознавчих досліджень 210

Коновалов Ю. В.

Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу..... 214

Константиновська О. Г.

Особливості залучення експертів при проведенні досліджень, пов'язаних із підтвердженням розрахунку ціни безпілотних літальних апаратів..... 219

Кривоуцк О. Г.

Тактичні особливості проведення огляду трупа під час розслідування злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування 222

Крикливенко Т. Я.

До питання професійної етики судового експерта 225

Крилюк В. М.

Судова інженерно-екологічна експертиза станом на 2023 рік..... 230

Кримчук С. Г.

Експертна служба МВС: утворення та сучасні тенденції 235

Лазарєв О. Г. Роль поглибленого дослідження смартфонів при розслідуванні кримінальних проваджень.....	240
Левицький А. О., Москалюк О. М. Криміналістичне забезпечення розслідування воєнних злочинів: поняття, зміст, практичний аспект	243
Лежнін В. І. Актуальні питання судового контролю за продовженням строку досудового розслідування в об'єднаних кримінальних провадженнях	249
Лисохмара М. В. Класифікація СТЗ проникнення на об'єкт шляхом відмикання електронних засобів охорони.....	254
Лихогод О. В. Встановлення механізму виникнення пожежі в автомобілях з газобалонним обладнанням під час пожежно-технічних досліджень.....	257
Лукова О. С. Предмет економічної експертизи у дослідженнях експертів.....	262
Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є., Микитенко О. Б. Конфіденційне співробітництво у кримінальному провадженні України	266
Мавринська Н. М., Смичко Д. О. Особливості дослідження деяких наркотичних засобів під час військового стану.....	271
Мазниченко Ю. О., Виноградова В. С., Гаврилюк Н. А., Форіс Ю. Б. Техніко-криміналістичні засоби для забезпечення огляду місця події: сутність, призначення та їх складові	274
Малетов Д. В. Щодо недоліків дистанційного провадження у кримінальному процесі	279
Малоок В. О. Ознаки, які характеризують групу технічних апаратів цифрового відео-, звукозапису однієї моделі (марки), та ознаки, які характеризують апарат індивідуально	283
Манько Є. С. Значення лінгвістичної експертизи при розслідуванні воєнних злочинів	287

Марко С. І. Протидія екологічній злочинності засобами криміналістичної профілактики.....	290
Маркус В. В., Маркус Я. І. Питання визначення ринкової вартості арештованого майна.....	295
Мартинова Г. В. Деякі аспекти дослідження амфетамінових лабораторій.....	302
Мельнічук Б. Г., Ткачук О. Ю. Криміналістичне дослідження роботи програмного забезпечення обміну даними за протоколом BitTorrent.....	306
Миронюк І. О. Ознаки розмовного стилю під час ідентифікації особи за голосом та усьним мовленням.....	311
Мисливий В. А. Автотехнічна експертиза і кримінальне право: синергія новели майбутнього.....	316
Назарова О. А. Особливості підготовки матеріалів до призначення судової експертизи відео-, звукозапису в умовах воєнного стану в Україні.....	320
Науменко С. М., Свобода Є. Ю. Сучасні елементи захисту ID-документів.....	324
Негребецький В. В. Можливості використання біометричних технологій в криміналістиці і судовій експертизі в умовах воєнного стану.....	329
Неділько Я. В. Криміналістична класифікація кримінальних кіберправопорушень.....	333
Нестор Н. В. Світові професійні об'єднання судових експертів.....	337
Нікітюк В. Г., Коломійцев О. В. Підходи до класифікації бойових серпів.....	341
Обіход Т. В. Судова експертиза в умовах воєнного стану.....	343
Озерський І. В. Юридико-психологічні особливості слідчої діяльності.....	347
Окуневич І. Л. Індексція грошового забезпечення військовослужбовців.....	352

Олійник О. П., Шум С. С., Ревенко О. А. Актуальні питання судово-психіатричної експертизи у 2022-2023 роках	356
Полянський А. О. Обсяги й структура звітності судово-експертних установ.....	360
Поплавський А. П. Особливості призначення судової експертизи у кримінальних провадженнях	365
Поплавський А. П., Угрінович О. І. Судова експертиза у кримінальному провадженні	368
Посільський О. О., Артамонова Г. В., Малей О. С., Клименко А. В. Використання Раман-спектроскопії при проведенні досліджень із встановлення абсолютного віку реквізитів документів	371
Пустовіт Б. О. Особливості отримання (відкритих/закритих/обмежених) геопросторових даних в умовах російської агресії при проведенні земельно-технічних та оціночно-земельних експертиз.....	375
Радзевілова О. В., Шум С. С., Канищев А. В. Типові помилки у призначенні судово-психологічної експертизи відносно потерпілих у кримінальному провадженні	381
Рендаренко Г. В., Шарко В. В. Питання негласного отримання інформації з електронних інформаційних систем шляхом прийому побічних електромагнітних випромінювань.....	385
Романаскас К. А. Можливості судово-психологічної експертизи під час розслідування завідомо неправдивих показань свідка і потерпілого.....	389
Рувін О. Г., Кульчицький А. Б., Висікан О. О., Степанюк О. В. Подальше дослідження стратегічних крилатих ракет Х-101	393
Рудая М. І. Методи при проведенні економічних експертиз.....	397
Руднєва К. Є., Клімчук А. Ф., Бондаренко А. О. Порівняльне дослідження парфумованих вод методами інфрачервоної спектроскопії та газової хроматографії – маспектрометрії.....	400
Рябенко І. Ю., Годзь В. С. Особливості надання зразків для проведення судової почеркознавчої експертизи підписів, виконаних особами похилого та старечого віку	404

Садченко О. О. Криміналістична габітологія як галузь знань про ідентифікацію людини за ознаками зовнішності	408
Свистунова Н. Л. Деякі аспекти дослідження мефедронових лабораторій	417
Сліпець О. О. Проблемні питання призначення судово-психологічної експертизи щодо дітей	421
Смирнов М. І. Міжнародно-правові механізми розслідування та притягнення до відповідальності країни-агресора за найтяжчі міжнародні злочини	426
Соломаха Ю. В., Ніколайчук Т. В., Біла А. В. Щодо експертних помилок у судовій експертизі.....	430
Сорокіна В. О. Необхідність розробки методичних рекомендацій щодо визначення вартості паливно-мастильних матеріалів при проведенні судових товарознавчих експертиз.....	434
Старенький І. В. Дослідження виконуючих файлів грального сервісу “Champion”.....	436
Степанченко О. О. До питання про особливості здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану	442
Степанюк Р. Л., Матарикіна О. В. Особливості призначення молекулярно-генетичної експертизи з метою ідентифікації невідомих трупів	447
Стромило А. П., Литвиненко Е. С. Особливості психологічного обстеження осіб – жертв та свідків військових злочинів	451
Тамакова Т. А., Невях Є. Г. Проблеми психологічної діагностики мотивації особистості у справах щодо визнання угод недійсними	456
Тепак С. Я. Повторна експертиза як спосіб перевірки достовірності висновку експерта у кримінальному провадженні	459
Терещенко Т. М., Камінський А. М. Особливості здійснення судово-експертної діяльності та судочинства в умовах воєнного стану	462

Томин С. В., Лишак О. А.

До питання про роль інспектора-криміналіста у дослідженні слідів та об'єктів на місці події 466

Топчій В. В.

Проблеми документування воєнних злочинів на території воєнних дій 471

Тюленєв С. А.

Використання спеціальних знань під час розслідування рейдерства: типові форми й особливості їх реалізації..... 475

Усенко О. В.

Щодо проведення судових експертиз з питань оцінки земельних ділянок в умовах воєнного стану..... 479

Фалендиш А. П., Джус О. В., Барибін М. А.

Тягові розрахунки, поїзди-вбивці та функціонування мережі АТ “Укрзалізниця” в мирний та воєнний час 483

Філіпчук Ю. В.

Можливості експертних установ у задоволенні своїх потреб стандартними зразками наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів 488

Форіс Ю. Б., Мазниченко Ю. О., Виноградова В. С., Гаврилюк Н. А.

Характеристика терміну “судова експертологія” через призму визначення суб'єктів судово-експертної діяльності 492

Харіна Т. Г., Герасименко О. А.

Актуальні питання судової психологічної експертизи за злочинами, вчиненими групою осіб..... 497

Ципліцький Д. О.

Щодо питань визначення статусу особи, за яку внесено заставу до моменту фактичного її затримання та поміщення під варту на підставі ухвали слідчого судді..... 501

Ціжма Ю. І., Ціжма О. А.

Судово-товарознавча експертиза: методологічні засади, проблеми та шляхи їх вирішення..... 507

Чабанюк О. М.

Напрями експертного дослідження операцій з основними засобами 511

Чалюк І. М.

Проблематика визначення та фіксації вартості виконання протиаварійних робіт на дорогах, мостах і шляхопроводах під час військової агресії РФ та вирішення даних питань під час проведення судових експертиз 515

Чащин Ю. Г.

Проблематика та шляхи вирішення проблемних питань визначення вартості нерухомого майна станом на дату в минулому519

Чечіль Ю. О., Біла В. Р.

Особливості організації виконання функції судового-експертного забезпечення правосуддя органами правопорядку Французької Республіки523

Чистякова Г. С.

Дослідження облагородженого дорогоцінного каміння.....527

Швидкова О В., Півень В. В.

Використання інформаційних технологій для забезпечення досудового розслідування порушення законів та звичаїв війни.....533

Шевченко І. Ю., Макарова О. П., Зінченко Д. А.

Економічні аспекти боротьби з фінансовою злочинністю та незаконним виведенням грошей.....536

Шевченко С. Г.

Теоретичні засади обліку та аналізу дебіторської заборгованості540

Шишов М. А.

Особливості правил функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення з 01.01.2024 (під час дії воєнного стану в Україні)547

Юсупов В. В.

Напрями удосконалення використання одорологічної інформації під час проведення огляду місця події.....550

Яценко І. В., Сімакова-Єфремян Е. Б.

Наукові розробки в судово-ветеринарній експертизі та їх вплив на перспективи удосконалення адміністративного законодавства України щодо жорстокого поводження з тваринами.....554

методичної бази, що використовується в органах та підрозділах експертної служби МВС України.

Перелік посилань

1. Bell S. Forensic Chemistry. Third ed. Broken: CRC Press6000, Sound Parkway NW, Suite 300, Boca Raton, FL 33487-2742, 2022. 650 p.

2. Давидюк П. П., Вартузов В. В., Посільський О.О. та ін. Міжвідомча методика дослідження наркотиків з конопель та маку снотворного: метод. рек. / За ред. П. П. Давидюка. Київ: ДНДЕКЦ МВС України 2009. 80 с.

3. Замошець О. П., Барікова О. М., Бондаренко Б. В. Дослідження метадону: метод. рек. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2020. 34 с.

4. Вартузов В. В., Барікова О. М., Шалига М. В., Шкурдода С. В. Методика експертного дослідження амфетамінів: метод. рек. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2014. 40 с.

5. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF#n11> (дата звернення: 16.10.2023).

УДК 343.98

Мазниченко Юрій Олександрович

*кандидат юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник*

лабораторії організації наукової, методичної діяльності, нормативного забезпечення, міжнародного співробітництва та підготовки експертів

Виноградова Валентина Степанівна

молодий науковий співробітник

лабораторії організації наукової, методичної діяльності, нормативного забезпечення, міжнародного співробітництва та підготовки експертів

Гаврилюк Наталія Андріївна

молодий науковий співробітник

лабораторії організації наукової, методичної діяльності, нормативного забезпечення, міжнародного співробітництва та підготовки експертів

Форіс Юлія Борисівна

молодий науковий співробітник

лабораторії організації наукової, методичної діяльності, нормативного забезпечення, міжнародного співробітництва та підготовки експертів

*Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України*

ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ: СУТНІСТЬ, ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ЇХ СКЛАДОВІ

TECHNICAL FORENSIC TOOLS FOR PROVIDING AN INSPECTION OF THE SCENE OF THE EVENT: ESSENCE, PURPOSE AND THEIR COMPONENTS

У тезах висвітлено проблемні питання використання техніко-криміналістичних засобів для забезпечення огляду місця події, зокрема, можливості удосконалення їх інформаційної складової шляхом використання автоматизованих робочих місць суб'єктів розслідування.

Ключові слова: техніко-криміналістичні засоби, організаційно-функціональна система, інформаційне забезпечення, інноваційні технології, автоматизоване робоче місце суб'єктів розслідування.

The theses highlight the problematic issues of using technical and forensic means to provide an overview of the scene of the incident, in particular, the possibility of improving their informational component by using automated workplaces of investigation subjects.

Key words: technical and forensic means, organizational and functional system, information support, innovative technologies, automated workplace of investigation subjects.

Використання техніко-криміналістичних засобів (далі – ТКЗ) для забезпечення огляду місця події (далі – ОМП) повинно ґрунтуватися на принципі максимального збереження джерел отримуваної інформації та не допускати її спотворень, а отримані з їх допомогою фактичні дані про обставини справи мають передбачати перевірку їх процесуальним шляхом і сприяти встановленню об'єктивної істини у кримінальному провадженні.

Тому удосконалення на сучасному етапі окремих складових техніко-криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, на нашу думку, повинно відбуватися як шляхом реалізації інноваційних підходів до їх застосування у ході огляду, так і з урахуванням зовнішніх об'єктивних чинників таких як:

– орієнтація українського суспільства на послідовний рух України до вступу у європейську спільноту з наступною імплементацією пріоритетних засад верховенства права (у частині легітимного здобуття доказів органами досудового розслідування);

– перманентне реформування правової та судової системи шляхом виконання пакету реформ, ініційованих стратегічними партнерами України, у частині домінування у кримінальному провадженні доказів, які

отримані з використанням науково-технічних засобів (як у ході проведення огляду, так і шляхом судово-експертних досліджень);

– стрімке опанування правоохоронними органами в умовах військового стану новітніми інформаційними технологіями для збирання, дослідження та зберігання доказової інформації;

– асиметрична адаптація злочинності до технічного переозброєння правоохоронної діяльності у цій сфері.

Сутність поняття “*техніко-криміналістичне забезпечення*” у криміналістичній науці означає процес використання *техніко-криміналістичних засобів* (раніше частіше вживали термін “*криміналістична техніка*”) для забезпечення проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) та судово-експертних досліджень і, є похідним від змісту цих засобів. У свою чергу, термін “*техніко-криміналістичні засоби*” за своєю сутністю, означає сукупність технічних засобів, пристроїв та матеріалів, що використовуються для виявлення, фіксації, вилучення й дослідження джерел криміналістичної інформації.

Слід зазначити, що у більш широкому сенсі поняття “*криміналістична техніка*”, – це не лише прилади, обладнання інструменти, матеріали, але і методи (способи, прийоми, правила та методики) [1, с. 6-7]. І загалом це визначення становить цілісну систему теоретичних положень, концепцій, рекомендацій, методик, щодо найбільш ефективного використання засобів для збирання й дослідження доказів у кримінальному провадженні, тобто, це ще і окремий розділ криміналістики. Таким чином, криміналістична техніка, з одного боку, являє собою сукупність технічних засобів, а з іншого – розділ науки криміналістики. Таке подвійне тлумачення зберігається у криміналістиці до нинішнього часу і є, на нашу думку, найбільш обґрунтованим априорі.

Необхідність удосконалення застосування техніко-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів у ході огляду, також тісно пов’язана на сучасному етапі із загостренням протиріч між достатньо високим рівнем розвитку криміналістичної техніки, яка все більше опановує інноваційні досягнення природничо-технічних та гуманітарних наук, і значним ускладненням методики її застосування у розслідуванні кримінальних проваджень. Тенденцію ускладнення цих технічних засобів та методики їх використання досліджував у своїй дисертаційній роботі у 1965 році відомий вчений-криміналіст М. О. Селіванов [1, с. 6-7];

Вирішення означених вище проблем, передбачає не лише механічну оптимізацію кримінального процесу України у контексті європейських стандартів, але й стимулює подальший аналіз об’єктивних чинників, які впливають на ефективність роботи слідчих апаратів. Перш за все це стосується інформаційної складової техніко-криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень.

Оцінюючи значення ТКЗ, які є у розпорядженні суб’єктів досудового розслідування, слід визнати, що основною перевагою їх застосування є більш повна і точна, ніж у протоколі слідчої дії, фіксація як самого місця

події, так і речових доказів злочинної діяльності. Наприклад, коли та чи інша слідча дія (ОМП, обшук, слідчий експеримент тощо) проводиться у “польових” умовах, завжди є ймовірність не звернути увагу на окремі деталі, які спочатку здаються малозначимими. При цьому найбільші прогалини виникають при виявленні та фіксації мікрооб’єктів, робота з якими потребує спеціальних матеріалів, засобів та пристосувань. Але, як показує слідча та експертна практика, навіть обмежена кількість технічних засобів, які є у валізі спеціаліста-криміналіста, не кажучи вже про такі інноваційні технології як “польові” автоматизовані робочі місця (далі – АРМ) спеціаліста за різними напрямками досліджень, за умови їх раціонального використання, дозволяє слідчому краще з’ясувати деталі розслідуваної події, отримати більш повне уявлення про обставини, характер і спосіб скоєння кримінального правопорушення, що може виявитися суттєвим при подальшому аналізі розслідуваної події та висуненні робочих версій для розслідування.

Про низьку результативність проведення оглядів місць скоєння злочинів, пов’язану з нераціональним використанням ТКЗ, відзначав у своїй монографії В. О. Волинський, який на підставі аналізу слідчої (розшукової) практики показав, що у ході ОМП у кращому разі вилучається близько 25 % речових доказів. Автор пояснює це як об’єктивними чинниками (відсутність чи недостатня забезпеченість слідчо-оперативної групи (СОГ) необхідними технічними засобами), так і суб’єктивними (незлагодженість дій суб’єктів розслідування, обмежені відомчі нормативи часу для проведення огляду тощо) [2].

Також, на нашу, думку низька результативність ОМП може бути обумовлена обмеженістю доступу суб’єктів розслідування в умовах воєнного стану, наприклад, до наступних оглядових локацій:

- території, що знаходяться у “сірій” зоні, яка не контролюється жодною зі сторін військового протистояння;

- місця ймовірно замінованих територій чи територій, де проходили бойові дії і, які ще не обстежені інженерно-саперними підрозділами Збройних Сил України чи фахівцями Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС);

- об’єктів інфраструктури, що піддаються періодичним ракетно-артилерійським обстрілам;

- ділянок місцевості, як були підтоплені у результаті підриву гідропоруд;

- промислових зон чи окремих виробничих об’єктів з високим рівнем забруднення у зв’язку з руйнуванням технологічних емностей з агресивними, токсичними чи легкозаймистими речовинами тощо.

Техніко-криміналістичне забезпечення розслідування у *вузькому (прикладному) сенсі* можна розглядати як процес раціонального використання органами досудового розслідування засобів та методів криміналістичної техніки у кожному конкретному кримінальному

провадженні при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій з метою підвищення їх ефективності. Чинним кримінально-процесуальним законодавством передбачено застосування технічних засобів у ході розслідування з метою виявлення, фіксації та вилучення доказів для встановлення фактів та обставин скоєння кримінального правопорушення, а також для відбору порівняльних зразків для проведення судово-експертних досліджень.

У *широкому сенсі* техніко-криміналістичне забезпечення розслідування – це комплексна *організаційно-функціональна система* науково-технічних методів, прийомів та засобів, призначена для інформаційного забезпечення процесу розслідування кримінальних правопорушень, у відповідності до криміналістичних правил та процесуальної регламентації їх застосування, що використовується як у ході проведення досудового розслідування, так і під час судового розгляду у кримінальному провадженні. Особливість такого підходу полягає у комплексному підході до використання сил і засобів та широкому застосуванні сучасних інформаційних технологій, які є у розпорядженні органів досудового розслідування [3, с. 63].

Виходячи із означеного нами широкого тлумачення змісту техніко-криміналістичного забезпечення розслідування та з позиції суто криміналістичного підходу щодо реалізації цього комплексу засобів у ході огляду, його основними складовими є наступні:

– *техніко-криміналістичні засоби (криміналістична техніка)* – це комплекс науково-технічних засобів, призначених для забезпечення діяльності суб'єктів розслідування, а також відповідна документація на ці засоби, технологічні процеси й процедури, які об'єднані єдиною методологією їх використання для забезпечення потреб розслідування у доказовій інформації;

– *організаційне забезпечення* – сукупність методичних рекомендацій, посадових інструкцій та криміналістичних правил, що регламентують оптимальну взаємодію суб'єктів розслідування як між собою, так і з експертно-криміналістичними підрозділами у ході проведення слідчих (розшукових) дій, а також при призначенні та проведенні експертиз у спеціалізованих судово-експертних установах;

– *інформаційне забезпечення* – сукупність тактико-технічних та організаційно-методичних матеріалів (наприклад, методики розслідування окремих видів та груп кримінальних правопорушень, програми підготовки проведення окремих слідчих (розшукових) дій, моделі та алгоритми вирішення слідчих ситуацій на початковому етапі, АРМ суб'єктів розслідування тощо) для забезпечення ефективної діяльності суб'єктів розслідування у ході реалізації цілей і завдань досудового розслідування у ході огляду [4, с. 12-16];

– *нормативно-правове забезпечення* – сукупність правових та процесуальних норм, що визначають юридичний статус технічних засобів, регламентують порядок їх використання для виявлення, фіксації та

дослідження криміналістичної інформації, що має значимість як судовий доказ [3, с. 63-70].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що ключовою складовою техніко-криміналістичного забезпечення досудового розслідування є *інформаційне забезпечення*, адже це визначальний чинник у забезпеченні результативності ОМП, а отже і всього розслідування у кримінальному провадженні у цілому.

Ця теза підтверджує логічний висновок про те, що при доборі технічних засобів суб'єкт розслідування повинен керуватися, перш за все, ступенем інформативності конкретного технічного засобу, виходячи з головного критерію – швидкого та надійного отримання інформації, що має криміналістичну значимість для забезпечення потреб розслідування.

Перелік посилань

1. Селиванов Н. А. Научно-технические средства расследования преступлений : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Москва, 1965. 34 с.

2. Волинский В. А. Криминалистическая техника: наука-общество-человек : моногр. Москва: ЮНИТИ, 2000. 311 с.

3. Кузьмічов В. С., Прокопенко Г. І. Криміналістика: навч. посіб. / МОН України, НАВСУ; за заг. ред. В. Г. Гончаренка, Є. М. Моїсєєва. Київ: Юрінком Інтер, 2001. 368 с.

4. Мазніченко Ю. О. Автоматизоване робоче місце експерта в судово-експертній діяльності (концептуальні засади використання). *Міжнародна поліцейська енциклопедія* : у 10 т. / відповід. ред. : Є. М. Моїсєєв, Ю. І. Римаренко [та ін.]. Київ : Атіка, 2009. Т. 5: Кримінально-процесуальна та криміналістична діяльність поліцейських організацій. С. 12-16.

УДК 343.1

Малетов Дмитро Володимирович

доктор філософії з права, асистент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства навчально-наукового інституту права

Сумський державний університет

ЩОДО НЕДОЛІКІВ ДИСТАНЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

REGARDING DISADVANTAGES OF REMOTE PROCEEDINGS IN CRIMINAL PROCEEDINGS

У тезах висвітлюються існуючі переваги та недоліки використання дистанційного провадження у кримінальному процесі в умовах воєнного стану в Україні. Автор розглядає технічні, юридичні та соціокультурні виклики, пов'язані із застосуванням віддалених технологій у судовому процесі. У дослідженні

7. Lee J. H., Park H. N., Leem T.-S., Jeon J., Cho S., Lee J., Baek S. Y. Identification of new synthetic cannabinoid analogue APINAC (adamantan-1-yl 1-pentyl-1H-indazole-3-carboxylate) with other synthetic cannabinoid MDMB(N)-Bz-F in illegal products. *Forensic Toxicology*. 2017. Vol. 35. Iss. 1. P. 45-55.

УДК 340.69

Форіс Юлія Борисівна

*молодший науковий співробітник
лабораторії організації наукової, методичної діяльності, нормативного
забезпечення, міжнародного співробітництва та підготовки експертів*

Мазниченко Юрій Олександрович

*кандидат юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
лабораторії організації наукової, методичної діяльності, нормативного
забезпечення, міжнародного співробітництва та підготовки експертів*

Виноградова Валентина Степанівна

*молодший науковий співробітник
лабораторії організації наукової, методичної діяльності, нормативного
забезпечення, міжнародного співробітництва та підготовки експертів*

Гаврилюк Наталія Андріївна

*молодший науковий співробітник
лабораторії організації наукової, методичної діяльності, нормативного
забезпечення, міжнародного співробітництва та підготовки експертів*

*Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України*

ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРМІНУ “СУДОВА ЕКСПЕРТОЛОГІЯ” ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ’ЄКТІВ СУДОВО- ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

CHARACTERISTICS OF THE TERM “FORENSIC EXPERTOLOGY” THROUGH THE PRISM OF SUBJECTS OF FORENSIC EXPERT ACTIVITY

Розглянуто дискусійний момент у назві судової експертології через призму визначення суб’єктів судово-експертної діяльності. Названо та викладене стисло визначення суб’єктів судово-експертної діяльності в Україні.

Ключові слова: судовий експерт, судова експертологія, суб'єкти судово-експертної діяльності.

The debatable point in the name of forensic expertology is considered through the prism of definition subjects of forensic expert activity. Subjects of forensic expert activity in Ukraine are named and briefly defined.

Key words: forensic expert, forensic expertology, subjects of forensic expert activity.

Більшість непорозумінь в науці та практичній діяльності виникають через непорозуміння у термінології. Точається запеклі дискусії, публікуються тези доповідей, наукові статті, монографії, підручники і посібники, словники та енциклопедії, дисертаційні дослідження та інші друквані праці з різними тлумаченнями термінів.

Не є виключенням і загальна теорія судової експертизи, або, як ще називають цю галузь знань, судова експертологія.

Назва “судова експертологія” запропонована А. І. Вінбергом та Н. Т. Малаховською у однойменній монографії. З тієї пори всі вчені, які писали у цій галузі наукових знань, визначалися з терміном “судова експертологія”, а саме, вживати цей термін або інший, наприклад, загальна теорія судової експертизи (Р. С. Белкін), експертика (А. В. Нестеров) тощо. Слід, однак, зауважити, що термін “експертика” запропонований для всіх експертиз, а не тільки судових.

Послідовники наукової школи академіка Академії правових наук України, доктора юридичних наук, професора Михайла Яковича Сегає найчастіше схильні до терміну “судова експертологія”, основні поняття якого Михайло Якович розробив і визначив у 2000-х роках у таких своїх найбільш відомих працях: коментарі до Закону України “Про судову експертизу” (2005, 2010 рр.), концептуальні програмні статті з визначення змісту судової експертології як науки про судово-експертну діяльність (2002, 2003 рр.) тощо.

Ці роботи не залишилися непоміченими. Наприклад, підхід до судового експерта як основного суб'єкта судово-експертної діяльності (у Законі України “Про судову експертизу” суб'єктами на той час були визначені судово-експертні установи) та як професіонала, для якого проведення судових експертиз, наукові розробки та методична діяльність у цій галузі є змістом трудових обов'язків, тобто професією, зазнавав критики через те, що на той час законодавством України не було визначено таку професію. Вона отримала своє нормативно-правове регулювання (принципи, статус, компетенцію тощо) пізніше, і до цього часу не визначена остаточно. Так, у Кримінальному кодексі України зберігається до цього часу стаття про кримінальну відповідальність судового експерта за відмову без поважних причин від надання висновку. Продовжуючи цю лінію, слід зазначити, що професійні судові експерти не відмовляють у

проведенні судової експертизи, тому що це їх робота, за яку вони отримують заробітну плату, і зовсім не зацікавлені у відмові від роботи та оплати. Підстави для відмови від участі у конкретному провадженні визначені в статтях процесуальних кодексів України, і це поважні причини, наприклад, конфлікт інтересів. Тому збереження кримінальної відповідальності за відмову від надання висновку судового експерта, з нашої точки зору, не має сенсу, і ця стаття може і має бути виключена з Кримінального кодексу України.

Такою ж новацією у судовій експертології був праксеологічний підхід, при якому до змісту науки долучалося вивчення її правових та організаційних засад, засад судово-експертної діяльності її суб'єктів. Це питання і на сьогодні в літературі залишається дискусійним.

Але у пізніших публікаціях Михайло Якович висловив сумнів у правильності назви “судова експертологія”, виходячи з такого. Сама назва “експертологія” передбачає, чи буквально перекладається, як “вивчення експерта”, а концепція М. Я. Сегая охоплює правові, організаційні і методологічні засади судово-експертної діяльності в цілому, всіх її суб'єктів, а не тільки судового експерта. Так, він визначав її як діяльність держави, юридичних і фізичних осіб у забезпеченні правосуддя України об'єктивною, незалежною, кваліфікованою судовою експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки і техніки.

Під час проведення в Київському науково-дослідному інституті судових експертиз Міністерства юстиції України науково-дослідної роботи з теоретичних основ судової експертології, були вперше виявлені 15 суб'єктів судово-експертної діяльності. Їх неможливо оминати при розробці правових та організаційних засад судово-експертної діяльності, тому що більшість з них визначені у Законі України “Про судову експертизу” і підзаконних нормативно-правових актах, або прямо не визначені, але згадуються.

Наведемо їх повний перелік:

1) держава – законодавець у галузі судово-експертної діяльності, установник та гарант дотримання принципів судово-експертної діяльності, джерело фінансування судово-експертної діяльності державних спеціалізованих судово-експертних установ, володар прав інтелектуальної власності (в особі міністерств та відомств, в підпорядкуванні яких перебувають державні спеціалізовані судово-експертні установи) на продукти інтелектуальної праці працівників державних спеціалізованих судово-експертних установ;

2) судовий експерт – особа, яка, з однієї сторони, професійно займається проведенням та науково-методичним забезпеченням судових експертиз, а з іншої – залучена в конкретне провадження / до конкретної справи в кримінальному, цивільному, господарському, адміністративному процесі, про адміністративне правопорушення тощо для надання висновку судового

експерта та/або надання роз'яснення з цього питання. Судові експерти поділяються на працівників державних спеціалізованих судово-експертних установ та працівників судово-експертних установ приватної форми власності, а також на осіб, які не є професійними судовими експертами, але залучені до провадження/справи для надання висновку судового експерта та/або надання роз'яснення з цього питання. При наданні висновку судового експерта та/або наданні роз'яснення з цього питання використовуються спеціальні (відносно до слідчого, прокурора, суду) знання;

3) державні спеціалізовані судово-експертні установи, які визначені в Законі України “Про судову експертизу”, фінансуються за рахунок Державного Бюджету України, а також судово-експертні установи приватної форми власності;

4) міністерства та відомства, в підпорядкуванні яких перебувають державні спеціалізовані судово-експертні установи, і які здійснюють їх правове, науково-методичне тощо забезпечення. Міністерство юстиції України також курирує судово-експертні установи приватної форми власності та судових експертів – не працівників державних установ, які здійснюють судово-експертну діяльність з використанням приватної форми власності самостійно;

5) Координаційна рада з проблем судової експертизи – дорадчий орган при Міністерстві юстиції України, який здійснює забезпечувальні функції в галузі судово-експертної діяльності і включає представників різних міністерств та відомств, в підпорядкуванні яких перебувають державні спеціалізовані судово-експертні установи;

6) Науково-консультативна та методична рада з проблем судової експертизи – дорадчий орган при Міністерстві юстиції України, який здійснює науково-методичні забезпечувальні функції в галузі судово-експертної діяльності і включає представників судово-експертних установ різних міністерств та відомств, в підпорядкуванні яких перебувають державні спеціалізовані судово-експертні установи, та недержавних судових експертів-професіоналів;

7) Експертно-кваліфікаційна комісія – орган вирішення питань присвоєння/позбавлення осіб статусу професійного судового експерта;

8) Дисциплінарна комісія (палата тощо) – спеціально створений орган, який вирішує питання дисциплінарної відповідальності судових експертів;

9) претенденти – особи, які мають намір опанувати професію судового експерта або підтвердити кваліфікацію судового експерта;

10) наставники – особи, які навчають претендентів з метою набуття ними статусу професійного судового експерта. Це працівники спеціалізованих центрів підвищення кваліфікації, ВНЗ, державних спеціалізованих судово-експертних установ тощо;

11) особи, які призначають судові експертизи, а також можуть залучати спеціаліста;

12) замовники судових експертиз – сторони провадження/справи, за запитами яких призначають судову експертизу. Найчастіше вони також є платниками – особами, які сплачують вартість судової експертизи на підставі рішення суду, договорів тощо;

13) суд – одночасно орган, який може призначити судову експертизу, і орган, який використовує висновки та показання судових експертів для формування внутрішнього переконання і вирішення справи по суті;

14) споживачі судових експертиз – особи у провадженні (справі), інтереси яких зазнали впливу від висновків та показань судових експертів. Наприклад, треті особи у справі з самостійними вимогами; підприємство/установа/організація, до якої у висновку судового експерта зроблені профілактичні зауваження тощо. До споживачів судових експертиз завжди належать також замовники судових експертиз та всі особи, які використовують висновки та показання судових експертів. Якщо є конфлікт інтересів між професійним судовим експертом та споживачем, професійний судовий експерт не може бути залучений або підлягає відводу/самовідводу від участі у конкретному провадженні/справі.

15) спеціаліст – особа, чії спеціальні знання використовуються до призначення судової експертизи і робота якої передувє роботі судового експерта по вивченню зібраних доказів.

Більшість цих термінів вже увійшли до вжитку в судово-експертній спільноті. Можливо, для когось вони звучатимуть вперше або з іншим змістом. Але головне, що всі означені вище суб'єкти беруть участь в тій чи іншій якості у проведенні судових експертиз, їх замовленні, оплаті, використанні, підготовці або забезпеченні. Тому вважаємо, що всі вони тісно пов'язані з основним фігурантом судово-експертної діяльності, основна роль якого – власне проведення судових експертиз і надання висновку, а у випадку необхідності – його роз'яснення. Це, безумовно – судовий експерт. Інші учасники судово-експертної діяльності взаємодіють з судовим експертом у тій чи іншій ролі, з тої чи іншої сторони, на різних стадіях його діяльності.

Зважаючи на викладене, вважаємо термін “судова експертологія” більш прийнятним, ніж, скажімо, “загальна теорія судової експертизи”, тому що останній не охоплює стадію підготовки претендентів до рівня судових експертів, роль держави і органів, що забезпечують з правової точки зору, матеріально-технічно, нормативно-методично тощо, не охоплює відповідальність судового експерта, зокрема дисциплінарну тощо.

Крім цього, вважаємо роль судового експерта у судово-експертній діяльності провідною, і саме через аспект *професійності* судового експерта і виникла потреба в унормуванні діяльності інших суб'єктів відносно до нього. Це також аргумент на користь “експертології”, а не “експертизи”.

Останній аргумент: праксеологічний підхід “ширше”, він охоплює методологічні засади судово-експертної діяльності, якими, власне, і є “загальна теорія судової експертизи”.

УДК 343.98:159.9

Харіна Тетяна Григорівна

*старший судовий експерт сектору психологічних досліджень
лабораторії мистецтвознавчих, лінгвістичних
та психологічних досліджень*

Герасименко Ольга Анатоліївна

*доктор філософії в галузі “Психологія”,
завідувачка сектору психологічних досліджень
лабораторії мистецтвознавчих, лінгвістичних
та психологічних досліджень*

*Національний науковий центр
“Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса”
Міністерства юстиції України*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЗА ЗЛОЧИНАМИ, ВЧИНЕНИМИ ГРУПОЮ ОСІБ

CURRENT ISSUES OF FORENSIC PSYCHOLOGICAL EXAMINATION OF CRIMES COMMITTED BY A GROUP OF PERSONS

На підставі аналізу спеціальної літератури та експертної практики уточнено основні питання судової психологічної експертизи за злочинами, вчиненими групою осіб.

Ключові слова: група осіб, питання судової психологічної експертизи.

Based on the analysis of special literature and expert practice, the main issues of forensic psychological examination of crimes committed by a group of persons are clarified.

Key words: group of persons, issues of forensic psychological examination.

На сьогодні кількість злочинів, вчинених групою осіб, має тенденцію до зростання, про що свідчать статистичні дані розгляду судами кримінальних правопорушень. Так, за період 2021/2022 рр. кількість вироків за злочинами, вчиненими у складі організованої групи чи злочинної організації, збільшилась на 16,9 %. При цьому кількість